

O‘ZBEKISTONDA YASHIL TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI

Gayrat Ibragimovich Berdiyev

Guliston davlat universiteti, PhD

gayratbek2207@gmail.com

Farangis Narzulla kizi Sheraliev

Guliston davlat universiteti talabasi

farangizsheraliyeva40@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada O‘zbekistonda “yashil” biznesni rivojlantirishning qonunchilik asoslari ko‘rib chiqiladi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, bugungi kungacha bunday qonunchilik to‘liq shakllanmagan. Biznesning yashil transformatsiyasi ekologiya va atrof-muhitni boshqarish sohasidagi davlat strategiyalari, dasturlari va qoidalari asosida amalga oshiriladi.

Kalit so‘zlar: iqtisod, "ekokonstruksiya", ekologik toza, yashil iqtisodiyot.

LEGAL BASIS OF GREEN BUSINESS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

ABSTRACT

The article examines the legal foundations of "green" business development in Uzbekistan. The results of the analysis show that such legislation has not been fully formed to date. Green transformation of business is carried out on the basis of state strategies, programs and regulations in the field of ecology and environmental management.

Keywords: economy, "eco-construction", environmentally friendly, green economy.

KIRISH

Zamonaviy dunyoning rivojlanishi sharoitida faqat qayta tiklanadigan resurslardan foydalanish endi mumkin emas. Keyingi o‘n yilliklarda yil sayin kamayib borayotgan qayta tiklanmaydigan resurslardan foydalanish jahon iqtisodiyotining o‘shida tobora muhim rol o‘ynadi. Bu bugungi kunda ekologik va iqlim muammolarining global miqyosda bo‘lishiga olib keldi. Shunday qilib, turli xil ekologik, iqlim, oziq-

ovqat va iqtisodiy inqirozlar "yashil iqtisodiyot" tushunchasining mashhurligini ta'minlovchi omillarga aylandi. Ushbu yo'nalish doirasida mamlakatlar korxonalar tomonidan resurslarni iste'mol qilish va qayta taqsimlashni tartibga solish, shuningdek ularni keyinchalik tiklashga hissa qo'shishning huquqiy mexanizmlaridan foydalanadilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

2012-yilgi Rio+20 konferensiyalari bugungi kunda biz ko'rayotgan yashil iqtisodiyot konsepsiyasining boshlang'ich nuqtasi bo'ldi. Mazkur tadbir doirasida mazkur konsepsiya rivojlanishning eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri va uning barqarorligini ta'minlash vositasiga aylandi.

Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, yashil tamoyillarni joriy etishga asoslangan barqaror iqtisodiy o'sish g'oyasi birinchi marta 1972 yilda paydo bo'lgan. Shunday qilib, yashil iqtisodiyotning ajdodi Rim klubining "O'sish chegaralari" hisoboti edi. Kelgusida yashil iqtisodiyotning barqaror rivojlanishdagi roli Brundtlandning "Bizning umumiy kelajagimiz" hisoboti, Butunjahon Yer sammiti va kun tartibi 21, YUNEPning "Yashil iqtisodiyot sari" hisoboti kabi ishlar bilan mustahkamlandi.

O'zbekistonda "yashil" biznes faoliyatining huquqiy asoslari.

O'zbekiston ham butun dunyo kabi yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga intilmoqda. So'nggi o'n yil ichida mamlakatimizda 25 ga yaqin turli xil hujjatlar (dasturlar, strategiyalar va boshqalar) qabul qilingan bo'lib, ularda mamlakat va iqtisodiyotni yashil o'zgartirishga qaratilgan 154 dan ortiq chora-tadbirlar belgilangan.

O'zbekiston Konstitutsiyasida ekologik barqarorlikning o'rni tahlili shuni ko'rsatdiki, mazkur hujjatda atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan foydalanishni tartibga soluvchi maxsus ekologik mexanizmlar kiritilgan. Shunday qilib, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining maxsus ekologik normalar tizimi quyidagilardan iborat: fuqarolarning ekologik qarzi (50-modda); mulkdan foydalanishga qo'yiladigan ekologik talablar (54-modda); davlat ekologik siyosatini amalga oshirish tamoyillarini belgilovchi normalar (55-modda); mahalliy davlat hokimiyati organlarining ekologiya sohasidagi majburiyatlari (100-modda).

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50-moddasiga muvofiq fuqarolar atrof-muhitga g'amxo'rlik qilishga majburdirlar. Bu normaning ahamiyati shundan iboratki, birinchidan, fuqarolarning ekologik burchi Konstitutsiya darajasida mustahkamlangan; ikkinchidan, atrof-muhit kontsepsiyasining huquqiy mazmunidan kelib chiqqan holda,

Konstitutsiyaning ushbu normasi nafaqat tabiatni muhofaza qilish, balki fuqarolarning tabiiy resurslardan oqilona foydalanish burchini ham nazarda tutadi.

Qonunimizning 54-moddasida mulkdor o'z mol-mulkiga ixtiyoriy egalik qiladi, undan foydalanadi va uni tasarruf etadi, deb belgilangan. Mulkdan foydalanish ekologik vaziyatga zarar yetkazmasligi, fuqarolarning, shaxslarning va davlatning huquqlari hamda qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini buzmasligi kerak.

Davlat ekologik siyosatining asoslari Konstitutsiyaning 55-moddasida o'z ifodasini topgan. Unga ko'ra, yer, yer osti boyliklari, suv, o'simlik va hayvonot dunyosi, shuningdek, boshqa tabiiy boyliklar jahon mulki bo'lib, ulardan oqilona foydalanish zarur, ular davlat tomonidan muhofaza qilinadi.

O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha "yashil" iqtisodiyotga o'tish bo'yicha Harakatlar strategiyasi quyidagi vazifalarni hal etishga qaratilgan:

- ishlab chiqarishni texnologik modernizatsiya qilish va iqtisodiyotga yangi moliyaviy mexanizmlarni joriy etish, bu ishlab chiqarish sohasida ekologik fikrlashni oshirishga (tabiiy resurslardan oqilona foydalanish) va ishlab chiqarishning energiya samaradorligini oshirishga yordam beradi;

- investisiya loyihalarini tanlashda "yashil" mezonlarni joriy etish va "yashil" byudjetlashtirishga o'tish;

- iqtisodiyotning yashil transformatsiyasi doirasidagi loyihalarni amalga oshirish uchun davlat-xususiy sheriklik, davlat tomonidan rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish, shuningdek, xalqaro moliya institutlarini jalb qilish;

- ilg'or xorijiy tajribani o'rganish hamda yetakchi ta'lim muassasalari va ilmiy markazlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali "yashil" iqtisodiyot uchun kadrlar tayyorlash va yashil kasblarni rivojlantirishning zamonaviy standartlarini joriy etish.

O'zbekiston Respublikasi Parij kelishuvi doirasida yangilangan NDC [5] bo'yicha o'z majburiyatlarini oshirdi va 2030 yilga borib YaIM birligiga to'g'ri keladigan issiqxona gazlari emissiyasini 2010 yildagi 10 foiz o'rniga 35 foizga kamaytirishni maqsad qilib qo'ygan.

XULOSA

Markaziy Osiyo davlatlarini hisobga olgan holda shuni ta'kidlash mumkinki, bugungi kunda "yashil" biznes tushunchasi mamlakatlar qonunchiligida rasman mustahkamlanmagan, ularning faoliyatini tartibga soluvchi maxsus huquqiy hujjatlar ham mavjud emas. Shunday qilib, "yashil" biznes faoliyatini huquqiy tartibga solish ishbilarmonlik muhiti va tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi boshqa normativ hujjatlar, dasturlar va strategiyalarda belgilangan chora-tadbirlar va mexanizmlar asosida amalga oshiriladi.

Shuningdek, mamlakatlarning yashil o'zgarishiga oid ixtisoslashtirilgan hujjatlarda yashil yo'nalishga alohida e'tibor qaratilgan.

REFERENCES

1. Рогатных Елена, Сердунь Марина. Зеленая экономика и ее влияние на экономическое развитие в XXI веке // Российский внешнеэкономический вестник. 2022. №3. Стр. 21. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zelenaya-ekonomika-ieee-vliyanie-na-ekonomicheskoe-razvitiye-v-hhi-veke>.
2. База публикаций ОЭСР. URL: www.oecd.org/publications/
3. База публикаций Всемирного банка. URL: www.worldbank.org/en/research/brief/publications
4. Концепция по переходу к зеленой экономике РК. URL: <https://ecounion.kz/?p=686#:~:text=Концепция%20>
5. Обновленный определяемый на национальном уровне вклад 2021. Республика Узбекистан. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Uzbekistan_Updated%20NDC_2021_RU.pdf
6. Eshpulatov, D. (2022). Analysis of the organizationaleconomic mechanism to improve the sustainability of economic growth in agriculture. science and innovative development, 5(6), 104–122. Retrieved from <https://indep-ilm.uz/index.php/journal/article/view/340>
7. Сатторкулов, О. Т. Механизм осуществления инвестиционной политики в условиях инновационной экономики / О. Т. Сатторкулов, Д. Б. Эшпулатов, Г. О. Турдикулова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 9 (299). — С. 64-66. — URL: <https://moluch.ru/archive/299/67473/> (дата обращения: 01.04.2023).
8. Qaxxorovna, T. G., Djurayevich, Z. A., & Bobomurot o'g'li, N. R. (2023). Qishloq xo'jaligida innovatsion faollikni oshirish. barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 3(2), 80-84.
9. Khahharovna, T. G., & Jumaboevich, M. T. (2022). Fintech Development in the Republic of Uzbekistan. Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 2(1), 71-83.

